مجموعه سوالات مفهومی درس علوم و فنون دوازدهم انسانی

اردیبهشت ۱۴۰۳

تهیه شده توسط دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

همکاران این مجموعه :

خانم سمیه قلی نسب - استان خراسان جنوبی

آقای موسی الرضا ربانی – استان خراسان رضوی

خانم سید مریم نقیب – آقای محمود مهجوری- خانم زهره فرح دل- خانم سهیلا امیری- خانم افسانه شریفی-

خانم مونا بهنودی - استان خراسان شمالی

آقای محسن دولتی – استان زنجان

آقای مرتضی نادری پیکر- خانم مینا مددنیا – خانم مرضیه نوروزیان – آقای مسعود شیرزاده - استان همدان

خانم فائزه سلامی- استان سیستان و بلوچستان

خانم معصومه میرفتوحی – استان تهران

خانم اعظم جوادی – استان فارس

آقای مجتبی حسین پور- استان قزوین

خانم معصومه نصیری پور – استان قم

آقای یدالله محمدی – استان کردستان

تدوین و تصحیح : مسعود شیرزاده ، عضو و رابط دبیرخانه راهبری کشوری زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

لازم به ذکر است سوالات این مجموعه به گونه ای طراحی شده است که تمامی سطوح دانش آموزان (برخوردار ، نیمه برخوردار و کم برخوردار) را شامل شود.

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس اول علوم و فنون ادبی ۳

۱-قرن‌های دوازدهم و سیزدهم در تاریخ ادبیّات فارسی با چه عنوانی مطرح است؟

(سمیّه اقبالی‌نسب، استان خراسانی جنوبی، شهرستان قاینات)

۲-نهضت مشروطه در کدام یک از قرن‌ها (دوازدهم یا سیزدهم) ایجاد شد؟

(سمیّه اقبالی‌نسب، استان خراسانی جنوبی، شهرستان قاینات)

۳-علّت نامگذاری سبک قرن دوازدهم به دورهٔ «بازگشت ادبی» چیست؟

(سمیّه اقبالی‌نسب، استان خراسانی جنوبی، شهرستان قاینات)

۴-دلایل اهمیت اقدامات شاعران دورهٔ بازگشت چیست؟

(سمیّه اقبالی‌نسب، استان خراسانی جنوبی، شهرستان قاینات)

۵-شاعران دورهٔ بازگشت به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ توضیح دهید.

(سمیّه اقبالی‌نسب، استان خراسانی جنوبی، شهرستان قاینات)

۶-حد واسط سبک هندی و سبک بیداری چه نامیده می‌شود؟

(سمیّه اقبالی‌نسب، استان خراسانی جنوبی، شهرستان قاینات)

۷-دو اثر «سرگذشت حاجی بابای اصفهانی» و «حیدر بابایه سلام» به ترتیب از کیست؟

(سمیّه اقبالی‌نسب، استان خراسانی جنوبی، شهرستان قاینات)

۸-چرا در عصر مشروطه، بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان‌های تاریخی بود؟

(سمیّه اقبالی‌نسب، استان خراسانی جنوبی، شهرستان قاینات)

۹-مجله‌های «بهار» و «نوبهار» به ترتیب توسّط چه کسانی منتشر شد؟

(سمیّه اقبالی‌نسب، استان خراسانی جنوبی، شهرستان قاینات)

۱۰زمینه‌های بروز و ظهور سبک بیداری در تاریخ ادبیّات چه بود؟

دبیر خانه زنان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

(سمیّه اقبالی‌نسب، استان خراسانی جنوبی، شهرستان قاینات)

پاسخ‌نامه

۱. به ترتیب، قرن دوازدهم دورهٔ بازگشت و قرن سیزدهم، دورهٔ بیداری است.

۲. قرن سیزدهم.

۳. در این دورهٔ (اواخر دوره صفوی و پس از آن) شعر فارسی به واسطهٔ برخی وقایع اجتماعی دچار نوعی ضعف شده بود؛ لذا شاعران و ادیبان راه تقلید از آثار پیشینیان به ویژه آثار سبک خراسانی را در پیش گرفتند که به آن سبک بازگشت می‌گویند.

۴. شاعران این دوره اگرچه نتوانستند نوآوری قابل توجّهی را به وجود بیاورند امّا توانستند زبان شعر را از حالت سستی که در اواخر سبک هندی در شعر به وجود آمده بود را نجات دهند و اگر این نهضت ادبی جاری نمی‌شد چه بسا زبان فاخر شعر فارسی دچار سستی و ضعف بیشتری می‌شد.

۵. شاعران این دوره دو گروه هستند که هر کدام شیوه‌ای خاص را در پیش گرفتند؛ گروهی از جمله صبای کاشانی، قاآنی شیرازی و سروش اصفهانی، به قصیده‌سرایی سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی پرداختند. شاعرانی مانند مجمر اصفهانی، فروغی بسطامی و نشاط اصفهانی به غزل‌سرایی سبک حافظ و سعدی روی آوردند.

۶. سبک بازگشت.

۷. سرگذشت حاجی بابای اصفهانی اثر جیمز موریه که میرزا حبیب اصفهانی آن را ترجمه کرد. حیدر بابایه سلام از سید محمد حسین بهجت تبریزی (شهریار) است.

۸. به دو دلیل؛ اوّل اینکه، نوعی باستان‌گرایی و روحیهٔ کاوشگرانه در شناخت هویت گذشته میان آن‌ها حاکم بود. دوّم اینکه، به دلیل سیاست‌های رایج در جامعه، نوشتن رمان‌های تاریخی و اجتماعی سطحی در مقایسه با دیگر متون، زحمت کمتری داشت.

۹. بهار توسط میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی (پدر پروین اعتصامی) و نوبهار توسط ملک‌الشعرای بهار منتشر شد.

۱۰. اقدامات اجتماعی و فرهنگی مانند: اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل. رواج صنعت چاپ و روزنامه‌نویسی و ترجمه و نشر کتاب‌های غربی. تأسیس مدرسهٔ دارالفنون به فرمان امیرکبیر و آموزش دانش‌های نوین در آن. کوشش‌های عباس میرزا، در روی آوردن به دانش و فنون نوین. توجّه مردم به واقعیّت‌ها و امکانات فنی دنیای جدید.

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس دوم علوم و فنون ادبی ۳

۱-وزن کدام مصراع در مقابل آن نادرست آمده است؟

الف) لختی بخند خندهٔ گل زیباست (مستفعلن مفاعل مفعولن)

ب) هر چه داری اگر به عشق دهی (فاعلاتن مفاعلن فعلن)

ج) اگر ز خلق ملامت و گر ز کرده ندامت (مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن)

(موسی الرضا ربانی‌خواه – سبزوار (خراسان رضوی)

۲-در بیت زیر کدام وزن برتری ندارد؟

« گر برگ گل سرخ کنی پیرهنش را از نازکی آزار رساند بدنش را »

الف) مفعولُ مفاعیلُ مفاعیلُ فعولُن ب) مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مستف

(موسی الرضا ربانی‌خواه – سبزوار (خراسان رضوی)

۳-مصراع کدام گزینه با دیگر مصراع‌ها هم‌وزن نیست؟

الف) بیا به خانهٔ آلاله‌ها سری بزنیم ب) خیال نقش تو در کارگاه دیده کشیدم

ج) چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست د) شفای این دل بیمار جز لقای تو نیست

(موسی الرضا ربانی‌خواه – سبزوار (خراسان رضوی)

۴-واژهٔ مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید:

الف) وزن مصراع «مجنون که به دیوانه‌گری شهرهٔ شهر است» از تکرار وزن‌واژهٔ (مستفعلن / مستفعلُ) تشکیل شده است.

ب) وزن رکن سوم مصراع «همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی» (فعلاتُ / فعلاتن) است.

(موسی الرضا ربانی‌خواه – سبزوار (خراسان رضوی)

۵-نوع وزن مناسب با هر بیت را از ستون مقابل برگزینید.

بیت	نوع وزن
الف) مگر تو روی بپوشی و فتنه باز نشانی که من قرار ندارم که دیده از تو بپوشم	۱. همسان
ب) از این شعر تر شیرین ز شاهنشه عجب دارم که سر تا پای حافظ را چرا در زر نمی‌گیرد؟	۲. ناهمسان
ج) شفای این دل بیمار جز لقای تو نیست طبیب جان خرابم کسی وَرای تو نیست	۳. همسان دولختی

(موسی الرضا ربانی‌خواه – سبزوار (خراسان رضوی)

۶-« وزن‌واژهٔ» هر یک از مصراع‌های زیر را بنویسید.

الف) چند پرسی ز من چیستم من؟ ب) هر که تأمّل نکند در جواب

(موسی الرضا ربانی‌خواه – سبزوار (خراسان رضوی)

۷-وزن نخستین پایهٔ آوایی مصراع «اگر چه حُسن‌فروشان به جلوه آمده‌اند » چیست؟

(موسی الرضا ربانی‌خواه – سبزوار (خراسان رضوی)

۸-دومین پایهٔ آوایی مصراع «صورت خوب آفرید و سیرت زیبا» را مشخص کنید و نشانه های هجایی آن را بنویسید.

(موسی الرضا ربانی‌خواه – سبزوار (خراسان رضوی)

۹-پایه‌های آوایی بیت زیر را می‌توان به دو صورت تقسیم‌بندی کرد. وزن ناهمسان آن را بنویسید.

« تا رفت مرا از نظر آن چشم جهان‌بین کس واقف ما نیست که از دیده چه‌ها رفت»

(موسی الرضا ربانی‌خواه – سبزوار (خراسان رضوی)

۱۰-وزن مصراع «بگشود گره ز زلف زر تار»، «مستفعلُ فاعلاتُ مستف» است. اگر هجاهای این مصراع را به گونه‌ای دیگر برش بزنیم ، وزن آن چه خواهد بود؟

(موسی الرضا ربانی‌خواه – سبزوار (خراسان رضوی)

پاسخ نامه:

۱-گزینهٔ «ج» یا : اگر ز خلق ملامت و گر ز کرده ندامت (وزن این مصراع: مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن است.)

۲-گزینهٔ «الف» یا : مفعولُ مفاعیلُ مفاعیلُ فعولن

۳-گزینهٔ «ب» یا : خیال نقش تـو در کارگاه دیـــده کشیـدم

۴-الف) مستفعلُ ب) فعلاتُ

۵-الف) همسان دولختی(۳) ب) همسان(۱) ج) ناهمسان(۲)

۶-الف) فاعلُن ب) مفتعلُن

۷-مفاعلُن

۸-پایهٔ آوایی : « با فَ ری دُ » نشانه های هجایی : (⏑ – U – U) = (فاعلاتُ)

۹-« مفعولُ مفاعیلُ مفاعیلُ فعولن »

۱۰-« مفعولُ مفاعلُن مفاعی(فعولن) »

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس سوم علوم و فنون ادبی ۳

۱-زیبایی و هماهنگی معنایی موجود در شعرذیل ، از هم نشینی کدام واژگان پدید آمده است؟ نام آرایهٔ حاصل شده از این هماهنگی چیست؟

« گرچه گاهی شهابی
مشق های شب آسمان را
زود خط می زد و محو می شد
باز در آن هوای مه آلود
پاک کن هایی از ابر تیره
خط خورشید را پاک می کرد. »

(سیده مریم نقیب – بجنورد –خراسان شمالی)

۲- در بیت زیر، کدام آرایه‌ی ادبی به کار نرفته است؟

"از اسب پیاده شو، بر نطع زمین رخ نه زیر پی پیلش بین شهمات شده نعمان"

االف. تلمیح ب. مراعات نظیر ج .ایهام تناسب د .لف و نشر

(محمود مهجوری- راز و جرگلان – خراسان شمالی)

۳-در بیت زیر، کدام آرایه از آرایه‌های بدیع معنوی به کار نرفته است؟

در آینه دوباره نمایان شد / با ابر گیسوانش در باد / از آن سرود سرخ انالحق / ورد زبان اوست .

الف.مراعات نظیر ب .حس آمیزی ج .متناقض‌نما د تلمیح

(محمود مهجوری- راز و جرگلان – خراسان شمالی)

۴-در عبارت داده شده آرایه تلمیح بکار رفته است توضیح دهید که شاعر چگونه توانسته است مفهوم بلند را در سخن کوتاه بگنجاند

گرش بینی دست از ترنج نشناسی/روا بود که ملامت کنی زلیخا را

(زهره فرحدل-بجنورد-خراسان شمالی)

۶-.هدف سهراب سپهری از کاربرد آرایه مراعات النظیر در ابیات زیر چه بوده است؟

قبله ام یک گل سرخ/جا نمازم چشمه/مهرم نور/دشت سجاده من

(زهره فرحدل-بجنورد-خراسان شمالی)

۶-تضمین را از میان ابیات زیر مشخص کنید؟

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

الف) بدین شکسته بیت الحزن که می‌آرد/نشان یوسف دل از چه زنخدانش.
ب)هر آن که کنج قناعت به گنج دنیا داد/فروختی یوسف مصری به کمترین ثمنی
ج)«کلبهٔ احزان شود روزی گلستان غم مخور»/بشکفد گل های وصل از خار هجران غم مخور
د) من از آن حسن روز افزون که یوسف داشت دانستم/که عشق از پرده عصمت برون آرد زلیخا را

(سهیلا امیری- اسفراین- خراسان شمالی)

۷-کدام گزینه با سایر گزینه ها متفاوت است؟
الف)رسم بدعهدی ایام، چو دید ابر بهار/گریه‌اش بر سمن و سنبل و نسرین آمد
ب)همی کند به گل بر، بنفشه کمین/ همی ستاند سُنبل ولایت نسرین
ج)مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو/یادم از کشته خویش آمد و هنگام درو
د)بنفشه و گل و نسرین و سُنبل اندر باغ/ به صلح باید بودن چو دوستان

(سهیلا امیری –اسفراین -خراسان شمالی)

۸-با توجه به متن منتخب از گلستان سعدی تلمیح و تضمین را مشخص کنید و تفاوت این آرایه ها را با توجه به متن توضیح دهید.

- گفت: منت خدای را بخت بلندت یاوری کرد و اقبال و سعادت رهبری تا بدین پایه برسیدی؛ ان مع العسر یسرا.

کز بزرگان شنیده ام بسیار صبر درویش به که شکر غنی

اگر بریان کند بهرام گوری نه چون پای ملخ باشد ز موری

(افسانه شریفی اسفراین-خراسان شمالی)

۹-در ابیات زیر آرایه مراعات النظیر بین کدام کلمات ایجاد شده است؟مشخص کنید.

الف)سر من مست جمالت دل من دام خیالت
گوهر دیده نثار کف دریای تو دارد
پ)شعاع درد مرا ضرب در عذاب کنید
مگر مساحت رنج مرا حساب کنید

(مونا بهنودی-بجنورد-خراسان شمالی)

۱۰-در بیت زیر چه آرایه‌هایی از حوزه‌ی بدیع معنوی به کار رفته‌است؟(ذکر دو مورد)
بیستون کندن فرهاد نه کاری است شگفت/ شور شیرین به سر هر که فتد کوهکن است.

(محمود مهجوری- راز و جرگلان – خراسان شمالی)

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

پاسخ نامه:

۱- مجموعه واژگانِ: شهاب، شب، آسمان، هوا، ابر، خورشید یا گروه واژگانِ: مشق، خط زدن، پاک کن، پاک کردن (ذکر یک مجموعه) آرایهٔ مراعات نظیر

۲- گزینه د: لف و نشر . تلمیح به داستان کشته شدن نعمان بن منذر به دستور خسرو پرویز دارد .مراعات نظیر کلمات عرصه شطرنج از قبیل اسب و فیل و رخ و پیاده و شهمات

ایهام تناسب کلماتی مانند اسب و رخ و پیل، پیاده

۳- گزینه ج متناقض نما .مراعات کلمات ابر و باد را دارد .حس آمیزی سرود سرخ را دارد که حس شنوایی و بینایی در کلام آمیخته شده .تلمیح به داستان انالحق گفتن حسین بن منصور حلاج دارد.

۴- شاعر خواسته در این بیت داستان یوسف و عشق زلیخا را نسبت به او توضیح دهد و اینکه زیبایی یوسف به حدی بود که شناخت دست از ترنج هنگام مشاهده یوسف سخت و دشوار می نمود

۵- نیما با به کار بردن قبله، جانماز، مهر و سجاده که در ارتباط و هم نشینی در سخن ارایه مراعات النظیر را می سازد می خواهد در مقابل عظمت و خلقت خداوند سر تعظیم فرود آورده و به عبارت دیگر قدردان نعمات پروردگار باشد

۶- گزینه ج

توضیح:در سایر گزینه ها به داستان یوسف اشاره شده است...اما در گزینه ج مصرعی از حافظ عینا ذکر شده است که آرایه ی تضمین را ایجاد کرده است.

۷- گزینه ی ج

در سایر گزینه ها شبکه ی معنایی حول محور نام گل ها ایجاد شده درحالی که در گزینه ی ج این طور نیست.

۸- آنجا که آیه‌ای ذکر شده آرایه تضمین وجود دارد « ان مع العسر یسرا» و قسمتی که در بیت دوم به بهرام اشاره شده تلمیح وجود دارد. تضمین آن است که شاعر با استفاده از سخن دیگران یا آیه و حدیث می‌تواند مقصود خود را بهتر بیان کند اما تلمیح آن است که سخنور در کلام خود، به داستان، آیه، حدیث و مثل اشاره کند.

۹- الف: سر .دل . دیده و گوهر .کف.دریا

ب: شعاع .ضرب.مساحت .حساب

۱۰- تلمیح به داستان فرهاد و عشق او به شیرین و مراعات نظیر کلمات فرهاد، شیرین، کوهکن.

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس چهارم علوم و فنون ادبی ۳

۱ - شاخص ترین شاعران دورهٔ بیداری که مضمون شعر آنها بیشتر توجه به مردم بود، کدام گزینه است؟

الف) فرخی یزدی – ایرج میرزا　　ب) ابوالقاسم لاهوتی – نسیم شمال

ج) ابوالقاسم لاهوتی – فرخی یزدی　　ت) فرخی یزدی – ملک الشعرای بهار

(زهرا رضائی استان : خوزستا ن ، بندر ماهشهر)

۲- در جاهای خالی واژگان مناسب بنویسید.

الف) از شاخه های ارزنده ای که در نثر عصر بیداری چشم نواز است، طنز ..... است.

ب) بسیاری از نثرهای دورهٔ بیداری به ویژه نثر داستانی به موضوع ..... می پردازد.

(زهرا رضائی استان : خوزستا ن ، بندر ماهشهر)

۳- پاسخ صحیح را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) از بارزترین شاخصه های زبان شعر عصر بیداری ..... است. (سادگی و روانی- توجه به واژگان کهن)

ب) یکی از ضعف های تکنیکی در اغلب داستان های دوران مشروطه ..... در بعضی صحنه های داستان است.

(حضور راوی سوم شخص - حضور راوی اول شخص)

(زهرا رضائی استان : خوزستا ن ، بندر ماهشهر)

۴- دو دلیل از دلایل کم توجهی شاعران عصر بیداری به کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی را بنویسید.

(زهرا رضائی استان : خوزستا ن ، بندر ماهشهر)

۵- هریک از موارد زیر، مربوط به کدام قلمرو ازویژگی های شعر دورهٔ بیداری است؟

الف) سادگی و روانی زبان شعر

ب)مضامین سیاسی- اجتماعی و وطنی رونق یافت.

ج) توجه به قالب های قصیده و مثنوی

(زهرا رضائی استان : خوزستا ن ، بندر ماهشهر)

۶ – با توجه به متن زیر، گزینه مناسب را انتخاب کنید.

« گروهی از شاعران دورهٔ بیداری مانند ..... با آگاهی از سنت های ادبی به زبان پرصلابت گذشته وفادارماندند.»

الف) ملک الشعرای بهار و عارف قزوینی

ب) ملک الشعرای بهار و ادیب الممالک فراهانی

ج) عارف قزوینی و ادیب الممالک فراهانی

د) عارف قزوینی و نسیم شمال

(زهرا رضائی استان : خوزستا ن ، بندر ماهشهر)

۷ – با توجه به سبک دورهٔ بیداری، کاربرد کدام واژه در بیت زیر بیانگر « توجه به واژگان کهن » است؟

به بادافره این گناهم مگیر　　تو ای آفریننده ماه و تیر

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

(زهرا رضائی استان : خوزستا ن ، بندر ماهشهر)

۸ – در متن زیر، کدام عبارت ها نادرست هستند؟

« از آغاز سلطنت ناصرالدین شاه تا پدید آمدن مشروطیت، نثر فارسی که از زمان ۱) ادیب الممالک فراهانی تا حدودی از ۲) پیچیدگی فاصله گرفته بود، به سمت ۳) دشواری پیش رفت و درون مایه نثر نیز که در سال های نزدیک به انقلاب مشروطه، آزادی و آزادیخواهی بود، در این دوره با لحنی ۴) آرام تر ادامه یافت.»

(زهرا رضائی استان : خوزستا ن ، بندر ماهشهر)

۹ – با توجه به متن زیر، کدام گزینه صحیح است؟

« شاعران دورهٔ بیداری ، تخیلات سرایندگان پیشین را در نظر داشتند، نمونهٔ این تخیلات را در پاره ای از اشعار ..... می توان دید.»

الف) فرخی قزوینی ب) ملک الشعرای بهار ج) میرزادهٔ عشقی د) علامه دهخدا

(زهرا رضائی استان : خوزستا ن ، بندر ماهشهر)

۱۰- هر یک از تعاریف ، مربوط به کدام یک از درون مایه های شعر یا نثر دورهٔ بیداری است؟

تعاریف	درون مایه (یک مورد اضافه است)
الف) در شعر این دوره مترادف با مفهوم دموکراسی غربی است.	۱-حقوق مدنی زنان
ب) بنیادی ترین تفکر و خواست مشروطه خواهان است.	۲- آزادی
ج) در کنار تعلیم وتربیت نوین و همگانی بسیار مورد توجه نویسندگان بوده است.	۳- قانون
	۴- دشمنی با استبداد و استعمار

(زهرا رضائی استان : خوزستا ن ، بندر ماهشهر)

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی دستگرد در استان همدان

پاسخ نامه :

۱ – گزینه ج

۲ – الف) سیاسی – اجتماعی ب) تنفر از خرافات

۳ – الف) سادگی و روانی ب) حضور راوی سوم شخص

۴ – اغلب صرفا به محتوا گرایش داشتند. – برخی شاعران تسلط کافی برای ادبیات کهن نداشتند. – شاعران برای آگاه سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه ها ناگزیر بودند به شتاب شعر بسرایند. (دو مورد)

۵ – الف) زبانی ب) فکری ج) ادبی

۶ – گزینه ب

۷ – واژه « بادافره »

۸ – عبارت ۱ - عبارت ۳

۹ - گزینه ج

۱۰ – الف) آزادی / مورد۲ ب) قانون / مورد ۳ ج) حقوق مدنی زنان / مورد ا

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس پنجم علوم و فنون ادبی ۳

۱؛ تقطیع هجایی نمونه های زیر، با کدام اختیار شاعری مطابقت دارد؟

الف) صبحانه: - - -　　ب) کویِ ما: U U -

(محسن دولتی، استان: زنجان)

۲؛ در کدام بیت اختیار زبانی«تغییر مصوت کوتاه به بلند و بلند به کوتاه» به کار رفته است؟

الف) در مجلس ما عطر میامیز که ما را　　هر لحظه ز گیسوی تو خوشبوی مشام است

ب) گوشم همه بر قول نی و نغمهٔ چنگ است　　چشمم همه بر لعل لب و گردش جام است

ج) با محتسبم عیب نگویید که او نیز　　پیوسته چو ما در طلب عیش مدام است

د) از چاشنی قند مگو هیچ وز شکّر　　زان رو که مرا از لب شیرین تو کام است

(محسن دولتی، استان: زنجان)

۳؛ وزن کدام مصراع در مقابل آن درست نوشته شده است؟

الف) نهان کی ماند آن رازی کز او سازند محفل‌ها(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن)

ب) کس واقف ما نیست که از دیده چه‌ها رفت(مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستف)

(محسن دولتی، استان: زنجان)

۴؛ اختیار «حذف همزه» در کدام هجای بیت زیر صورت گرفته است؟

«طبیب بی‌مروّت کی به بالین فقیر آید　　که کس در بند درمان نیست درد بی‌دوایان را»

(محسن دولتی، استان: زنجان)

۵؛ در کدام بیت اختیار شاعری زبانی وجود ندارد؟

الف) نثار خاک رهت نقد جان من هر چند　　که نیست روان را بر تو مقداری

ب) ز کفر زلف تو هر حلقه‌ای و آشوبی　　ز سحر چشم تو هر گوشه‌ای و بیماری

(محسن دولتی، استان: زنجان)

۶؛ نوع اختیار زبانی به کار رفته در کدام بیت متفاوت است؟

الف) هر سحر از عشق دمی می‌زنم　　روز دگر می‌شنوم برملا

ب) بر سر خشم است هنوز آن حریف　　یا سخنی می‌رود اندر رضا

ج) قافلهٔ شب چه شنیدی ز صبح　　مرغ سلیمان چه خبر از سبا؟

د) گو رمقی بیش نماند از ضعف　　چند کند صورت بی‌جان بقا

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

(محسن دولتی، استان: زنجان)

۷؛ با توجه به بیت زیر به سوالات پاسخ دهید.

« نکوهش مکن چرخ نیلوفری را برون کن ز سر باد و خیره سری را»

الف) مصراع اول را تقطیع هجایی کنید.

ب) یک اختیار زبانی در بیت مشخص کنید.

(محسن دولتی، استان: زنجان)

۸؛ نشانه‌های هجایی مصرع دوم بیت زیر را بنویسید.

«خَلَد گر به پا خاری آسان برآید چه سازم به خاری که در دل نشیند»

(محسن دولتی، استان: زنجان)

۹؛ کدام یک از واژگان زیر با واژهٔ «جادویی» هم وزن است؟

الف) گورستان ب) تو گفتی ج) ساقی د) فریاد

(محسن دولتی، استان: زنجان)

۱۰؛ در کدام یک از واژگان بیت زیر، مصوت بلند«ی» همواره کوتاه تلفظ می‌شود؟

«به حرص ار شربتی خوردم مگیر از من که بد کردم بیابان بود و تابستان و آب سرد و استسقا

(محسن دولتی، استان: زنجان)

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

پاسخ نامه :

۱- الف) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه ب) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند

۲- د)

۳- الف)

۴- مصراع اول، هجای پانزدهم، «را»

۵- ب)

۶- ج) (تغییر کمیت مصوت کوتاه، در سه بیت دیگر حذف همزه)

۷- الف) نِ کو هِش مَ کُن چَر خِ نی لو فَ ری را

ب) مصرع دوم، بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه«رِ»

۸- - - u - - u - - u - - u

۹- الف)

۱۰- بیابان

پایگاه خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس ششم علوم و فنون ادبی ۳

۱- لف ۳ و نشر ۲ را در بیت زیر مشخص نمایید.
«افروختن و سوختن و جامه دریدن / پروانه ز من شمع ز من گل ز من آموخت»

«مرتضی نادی پیکر، ناحیه ۱ همدان»

۲- آرایه های بیت زیر در کدام گزینه امده است؟
با آن که جیب و جام من از مال و می تهی است/ ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت

الف) تشبیه- استعاره - مجاز- تلمیح

ب) جناس - لف و نشر مرتب - تلیمح- استعاره

ج) تضمین- جناس - کنایه- لف و نشر نامرتب

د) لف و نشر مرتب- جناس- کنایه - تلمیح .

«مرتضی نادی پیکر، ناحیه ۱ همدان»

۳-با توجه به بیت زیر کلماتی را که از نظر معنی در تضاد هستند، مشخص کنید.
«گفتی به غمم بنشین یا از سر جان برخیز فرمان برمت جانا، بنشینم و برخیزم»

«مینا مددنیا، منطقه سردرود همدان»

۴- لف و نشر ها را دربیت زیر مشخص کنید و مشخص کنید نوع لف و نشر کدام است؟
« منعم مکن از دیدن قد و رخ و چشمش من انس به سرو و گل و بادام گرفتم »

«مینا مددنیا، منطقه سردرود همدان»

۵-با توجه به عبارت « سخن در میان دو دشمن چنان گوی که اگر دوست گردند، شرم زده باشی»
واژه های .....و ..... با یکدیگر در تضاد هستند و سبب ایجاد موسیقی ..... شده اند

«مرضیه نوروزیان، ناحیه ۱ همدان»

۶- پارادوکس را در ابیات زیر مشخص کنید.

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

هرگز وجود حاضر غایب شنیده ای　　من در میان جمع و دلم جای دیگر است
ما با توایم و با تو نه ایم، اینت بوالعجب　　در حلقه ایم با تو و چون حلقه بر دریم
«مسعود شیرزاده ، همدان»

۷-با توجه به ابیات زیر ، ابتدا متناقض نما و تضاد را پیدا کنید سپس تفاوت این دو آرایه را بیان کنید
من از آن روز که در بند توام ، آزادم　　پادشاهم که به دست تو اسیر افتادم
اینکه گاهی می زدم برآب و آتش خویش را　　روشنی در کار مردم بود مقصودم چو شمع
«مسعود شیرزاده، همدان»

۸-نوع آرایه ها در ابیات زیر مشخص کنید
الف)اگر ز خلق ملامت و گر ز کرده ندامت　　کشیدم، از تو کشیدم، شنیدم،از تو شنیدم
ب) در نیابد حال پخته هیچ خام　　پس سخن کوتاه باید والسلام
ج) ز کوی یار می آید نسیم باد نوروزی　　از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی
«مرضیه نوروزیان ، ناحیه ۱ همدان»

۹- آرایه های مناسب هر بیت را از داخل کمانک انتخاب کنید
الف) فرو رفت و برفت روز نبرد　　به ماهی نم خون و بر ماه گرد (اسلوب معادله- لف ونشر)
ب) هر چه جز بار غمت بر دل مسکین من است　　برود از دل من ، وز دل من آن نرود (تضاد – حُسن تعلیل)
ج) فلک در خاک می غلتید از سرم سرافرازی　　اگرمی دید معراج ز پا افتادن ما را (متناقض نما – حس آمیزی)
«مسعود شیرزاده، همدان»

۱۰-با توجه به جدول زیر آرایه های موجود در ستون ب را به ابیات الف وصل کنید (یک آرایه اضافه است)

الف	ب
۱- دل و کشورت جمع و معمور باد　　زملکت پراکندگی دور باد	متناقض نما
۲- همه غیبی تو بدانی ، همه عیبی تو بپوشی　　همه بیشی تو بکاهی همه کمی تو فزایی	لف و نشر
۳- از تهی سرشار، جویبار لحظه ها جاریی است	حسن تعلیل
	تضاد

«مینا مددنیا، منطقه سردرود همدان»

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

پاسخ نامه:

۱- لف۳: جامه دریدن . نشر۲ شمع

۲- د. جیب لف ۱ جام لف ۲ مال نشر ۱ می نشر ۲(مرتب)/ جام ,جم . ما،، مال: جناس. / مصراع اول: کنایه از تهیدستی و فقر. / تلمیح: به داستان جمشید پادشاه چهارم باستانی و جام جهان نمایش.

۳- بنشین و برخیز بنشینم و برخیزم

۴- لف ها: لف۱، قد لف۲، رُخ لف۳، چشم نشرها: سرو نشر۱، گُل نشر۲ ، بادام نشر۳

نوع : لف و نشر مرتب

۵- دشمن و دوست/ موسیقی معنوی

۶- حاضر غایب/ ما با توایم و با تو نه‌ایم

۷- در بیت اول عبارت در بند توام، آزادم متناقض نما دارد و در بیت دوم آب و آتش تضاد دارند

در تضاد آوردن دو امر متضاد است بدون آن که متناقض باشند ، اما در متناقض نما تضاد در یک امر است نه دو امر

۸- الف: لف و نشر مشوش ب: تضاد ج: متناقض نما

۹- الف: لف و نشر ب: تضاد ج: متناقض نما

۱۰-۱: لف و نشر ۲: تضاد ۳: متناقض نما

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس هفتم علوم و فنون ادبی ۳

۱-هرکدام از رویدادهای ادبی زیر مربوط به کدام یک از دوره های چهارگانهٔ شعر معاصر می باشد؟(۰/۵)

الف: ترویج شعر نو تغزلی( )

ب) ترویج جریان سمبولیسم اجتماعی( )

(فائزه سلامی ، استان : سیستان و بلوچستان)

۲- هرکدام از توضیحات ستون (الف) مربوط به کدام یک از شاعران دورهٔ معاصر در ستون(ب)می باشد؟(یک مورد اضافه است)(۰/۷۵)

الف	ب
۱-برخی از اشعار او به صورت مناظره میان دو انسان جاندار یا شیء است.	الف) اخوان ثالث
۲-داشتن ارادت به بزرگان دین و به ویژه حضرت علی (ع)	ب) نیما یوشیج
۳-بهره گیری از کاربردهای نحوی سبک خراسانی	ج) پروین اعتصامی
	د) شهریار

(فائزه سلامی ، استان : سیستان و بلوچستان)

۳- کدام یکی از موارد زیر درست و کدام یک نادرست می باشد؟(۰/۵)

الف) «تگسیر» نوشتهٔ «صادق هدایت» ب) «آینه های در دار» نوشتهٔ «هوشنگ گلشیری»

(فائزه سلامی ، استان : سیستان و بلوچستان)

۴- هر کدام از کتاب های زیر در چه زمینه ای «اولین» رویداد ادبی هستند.(۰/۵)

الف) جعفر خان از فرنگ برگشته: ب) تهران مخوف:

(فائزه سلامی ، استان : سیستان و بلوچستان)

۵- جاهای خالی را با عبارت مناسب کامل کنید.(۰/۵)

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

الف) عبدالرحیم طالبوف و زین العابدین مراغه ای با ..... زمینه های گرایش به رمان نویسی و نثر داستانی را به معنای نوین آن ایجاد کردند.

ب) ترجمهٔ آثار داستانی آمریکای لاتین و همدردی با ستم کشیدگان از ویژگی های نثر..... می باشد.

(فائزه سلامی ، استان : سیستان و بلوچستان)

۶- درستی و نادرستی جملات زیر را مشخص نمایید.(۰/۵)

الف) در داستان نویسی دههٔ شصت، جایگاه نسل جوان کمرنگ تر از شعر می شود.

ب) هرچه از سال های اول انقلاب می گذرد، اقبال به شعر نیمایی کمتر می شود.

(فائزه سلامی ، استان : سیستان و بلوچستان)

۷- کدام یک از موارد زیر شامل درونمایه های شعر در دورهٔ انقلاب اسلامی نمی باشد؟(۰/۲۵)

الف) طنز و انتقاد اجتماعی ب) طرح اسوه های تاریخی

ج) رنج و مظلومیت ملت های مسلمان د) ناامیدی و یأس

(فائزه سلامی ، استان : سیستان و بلوچستان)

۸- هریک از شاعران و نویسندگان زیر مربوط به کدام یک از سه شاخهٔ ادبیات معاصر در عصر انقلاب می باشد؟(۰/۷۵)

الف) سلمان هراتی:

ب) سید حسن حسینی:

ج) حسین منزوی:

(فائزه سلامی ، استان : سیستان و بلوچستان)

۹- در دههٔ هفتاد و پس از آن گرایش به چه موضوعی رشد چشمگیری یافت؟(۰/۲۵)

الف) مقاله نویسی ب) ترجمه ج) خاطره نگاری د) داستان نویسی

(فائزه سلامی ، استان : سیستان و بلوچستان)

۱۰-واژهٔ مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.(۰/۵)

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

الف) سال های پس از جنگ، دوران اوج شکوفایی ..... در ایران بود.(ادبیات نمایشی/ رمان نویسی)

ب) موضوع کتاب «ارزیابی شتابزده» ..... می باشد.(داستان کوتاه/ مقاله)

(فائزه سلامی ، استان : سیستان و بلوچستان)

پاسخ نامه :

۱- الف: دورهٔ دوم

ب) دورهٔ سوم

۲-

۱-گزینهٔ ج / پروین اعتصامی

۲-گزینهٔ د / شهریار

۳-گزینهٔ الف / اخوان ثالث

۳- الف) نادرست ب) درست

۴- الف) اولین نمایشنامه

ب) اولین رمان اجتماعی

۵- الف) با سفرهای خیالی خود

ب) دورهٔ مقاومت

۶- الف) درست

ب) نادرست

۷-(گزینهٔ د)

۸- الف) سوم

ب) اول

ج) دوم

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

۹-(گزینه ج)

۱۰- الف) رمان نویسی

ب) مقاله)

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس هشتم علوم و فنون ادبی ۳

آزمون فنون ۳ درس هشتم (اختیارات وزنی)

۱ – کدام عبارت درست و کدام نادرست است ؟

الف - اختیار زبانی باعث تغییر در وزن می شود اما اختیار وزنی قابلیت ها و تسهیلاتی در تلفظ برای شاعران فراهم می آورد.

ب - قلب اختیار زبانی است که شاعر می تواند یک هجای کوتاه را با یک هجای بلند جابجا نماید.

ج- هجای پایان مصراع ها همیشه بلند در نظر گرفته می شود.

د – در ابدال شاعر بجای یک هجای بلند دو هجای کوتاه می آورد.

(معصومه میرفتوحی استان تهران – شهرستان شهریار)

۲ – کدام گزینه اختیار وزنی نیست ؟

الف – ابدال ب – بلند بودن پایان مصراع ج – امکان حذف همزه د- آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول

(معصومه میرفتوحی استان تهران – شهرستان شهریار)

۳ – کدام اختیار وزنی است که تعداد هجاها در دو مصراع به یک اندازه نخواهند بود ؟

الف - ابدال ب - قلب

(معصومه میرفتوحی استان تهران – شهرستان شهریار)

۴ – کدام بیت دارای اختیار وزنی قلب می باشد؟

الف – کیسه هنوز فربه است باتو ازآن قوی دلم چاره چه خاقانی اکر کیسه رسد به لاغری

ب – با که گویم به جهان محرم کو چه خبر گویم با بی خبران

(معصومه میرفتوحی استان تهران – شهرستان شهریار)

۵ – کدام رکن (وزن واژه) در گزینه های زیر امکان اختیار وزنی ابدال را ندارد ؟

الف – مستفعل ب – فعلات ج – مفتعلن د – فعلن

(معصومه میرفتوحی استان تهران – شهرستان شهریار)

۶ – در تقطیع یک بیت ، در چه صورت هجاهای کوتاه یا کشیده با هجای بلند یکی می شود ؟

(معصومه میرفتوحی استان تهران – شهرستان شهریار)

۷ – کدام اختیار وزنی کمترین کاربرد را دارد ؟

الف - آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول ب – بلند بودن هجای پایان مصراع ج – ابدال د – قلب

(معصومه میرفتوحی استان تهران – شهرستان شهریار)

۸ – پس از تقطیع بیت زیر ، ابتدا ذکر کنید اختیار وزنی در کدام رکن است ؟ سپس نوع این اختیار وزنی را بنویسید.

می کوش به هر ورق که خوانی کان دانش را تمام دانی

(معصومه میرفتوحی استان تهران – شهرستان شهریار)

۹ – در کدام گزینه اختیار وزنی ابدال دیده نمی شود؟

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

الف – دیگران را غم جان دارد و ما جامه دران که بفرمایی تا از سر جان برخیزیم

ب – روزی گفتی شبی کنم دل شادت وز بندِ غمان خود کنم آزادت

ج – کیست که پیغام من به شهر شروان برد یک سخن از من بدان مرد سخندان برد

د – گو شمع بمیر و مه فروشو که مرا آن شب که تو در کنار باشی روز است

(معصومه میرفتوحی استان تهران – شهرستان شهریار)

۱۰ – کدام رکن در تقطیع عروضی زیر ، دارای اختیارات می باشد ؟ نام این اختیار چیست ؟ این اختیار جزء کدام اختیار شاعری می باشد؟ کدام مصراع وزن اصلی شعر است ؟

مفتعلن / مفاعلن / مفتعلن / مفاعلن

مفتعلن / مفتعلن / مفتعلن / مفاعلن

(معصومه میرفتوحی استان تهران – شهرستان شهریار)

دایره خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

پاسخ نامه:

۱ – الف - نادرست ب - نادرست ج - درست د – نادرست

۲ – ج

۳ – ابدال

۴ - الف

۵ – ب

۶ – وقتی پایان مصراع باشد

۷ – د

۸ – می کو ش ب / هر و رق ک / خا نی

کان دا نش / را ت ما م / دا نی

آوردن مفعولن در رکن اول مصراع دوم بجای مفتعلن در رکن اول مصراع اول ابدال

۹ - د

۱۰ – رکن دوم مصراع دوم – قلب – وزنی – مصراع اول

دبیرخانه زنان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس نهم علوم و فنون ادبی ۳

۱- در بیت زیر کدام واژهٔ آرایهٔ ایهام دارد ؟ دو معنای آن چیست ؟

« تا دل هرزه گرد من رفت به چین زلف او/ زآن سفر دراز خود عزم وطن نمی کند »

(اعظم جوادی – فارس/ شیراز ناحیه چهار)

۲- با توجه به بیت زیر به سوالات پاسخ دهید :

« گویند روی سرخ تو سعدی که زرد کرد /اکسیر عشق بر مسم افتاد و زر شدم »

الف) معنی واژهٔ « روی» در این بیت چیست؟

ب) واژهٔ « روی » در معنای دیگر خود با کدام کلمات تناسب دارد؟

پ) این واژه کدام آرایه ادبی را بوجود آورده است؟

(اعظم جوادی – فارس/ شیراز ناحیه چهار)

۳- کدام بیت آرایه اغراق ندارد ؟

الف - خروش آمد از باره هردومرد — تو گفتی بدرید دشت نبرد

ب- ز سم سواران در ان پهن دشت — زمین شش شد و آسمان گشت هشت

پ - بگذار تا بگریم چون ابر در بهاران — کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران

ت - گر هزار است بلبل این باغ — همه را نغمه و ترانه یکی ست

(اعظم جوادی – فارس/ شیراز ناحیه چهار)

۴- در هر یک از ابیات قسمت« الف » کدام آرایه گروه« ب» به کار رفته است ؟ قسمت «ب» یک آرایه اضافه است .

ردیف	الف	ب
۱	غرق خون بود و نمی‌مرد زحسرت فرهاد / خواندم افسانهٔ شیرین و به خوابش کردم	اغراق
۲	ز زهد خشک ملولم کجاست باده‌ی ناب / که بوی باده مدامم دماغ تر دارد	ایهام تناسب
۳	کوه صبرم نرم شد چون موم در دست غمت / تا در آب و آتش عشقت گدازانم چو شمع	ایهام
		لف و نشر

(اعظم جوادی – فارس/ شیراز ناحیه چهار)

۵- در بیت زیر کدام واژه ایهام دارد؟ معانی مختلف آن را بنویسید.

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

« عرضه کردم دو جهان بر دل کارافتاده / به جز از عشق تو باقی همه فانی دانست »

(اعظم جوادی – فارس/ شیراز ناحیه چهار)

۶- درکدام واژه از بیت زیر آرایه ایهام تناسب دیده می شود ؟ دو معنای آن را بنویسید .

کیست حافظ تا ننوشد باده بی آواز رود / عاشق مسکین چرا چندین تحمّل بایدش؟

(اعظم جوادی – فارس/ شیراز ناحیه چهار)

۷- درکدام واژه از بیت زیر آرایه ایهام تناسب دیده می شود ؟ دو معنای آن را بنویسید .

امشب صدای تیشه از بیستون نیامد / شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد

(اعظم جوادی – فارس/ شیراز ناحیه چهار)

۸- نوع ایهام در کدام گزینه متفاوت است ؟

الف) « ما در پیاله عکس رخ یار دیده ایم ای بی خبر ز لذّت شرب مدام ما »

ب) « روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد زان زمان جز لطف خوبی نیست در تفسیر ما »

پ) « هر کو نکاشت مهر و ز خوبی گلی نچید در رهگذار باد نگهبان لاله بود»

ت) « ای دمت عیسی ، دم از دوری مزن من غلام آن که دور اندیش نیست »

(اعظم جوادی – فارس/ شیراز ناحیه چهار)

۹- نوع ایهام در کدام گزینه متفاوت است ؟

الف)« ماهم این هفته برون رفت و به چشمم سالی است / حال هجران تو چه دانی که چه مشکل حالی است»

ب) « خانه زندان است و تنهایی ضلال هر که چون سعدی گلستانیش نیست»

پ) « چنان سایه گسترد بر عالمی که زالی نیندیشید از رستمی »

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

ت) « دل چه خورده‌ست عجب دوش که من مخمورم یا نمکدان که دیده‌ست که من در شورم

(اعظم جوادی – فارس/ شیراز ناحیه چهار)

۱۰- به سوالات زیر با توجه به بیت توضیح دهید .

« مشت خاشاکی کجا بندد ره سیلاب را؟ / پایداری پیش اشکم کار دامن نیست نیست»

الف) در این بیت کدام آرایه معنایی بارز است ؟

ب) درباره مفهومی که این آرایه را می سازد یک جمله توضیح بنویسید .

(اعظم جوادی – فارس/ شیراز ناحیه چهار)

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

پاسخ نامه :

۱-:واژه چین هم به پیچ و تاب زلف و هم به کشور چین اشاره دارد

۲- الف) واژه روی هم به معنی چهره و صورت

ب) نام فلزی ست که با مس و زر تناسب دارد

پ) ایهام تناسب

۳- الف) واژه روی هم به معنی چهره و صورت

ب) نام فلزی ست که با مس و زر تناسب دارد

پ) ایهام تناسب

۳ - گر هزار است بلبل این باغ / همه را نغمه و ترانه یکی ست

در بیت اول دریده شدن دشت نبرد به دلیل خروشیدن اسب دو پهلوان ، در بیت دوم این که از شدت ضربه سم سواران در آن پهن دشت یک طبقه ازطبقات هفتگانه زمین کم شده و یک طبقه بر آسمان فزوده شد دارای اغراق است . در بیت سوم این که در روز وداع یاران از سنگ ناله خیزد اغراق دارد .

۴-

بیت ۱: شیرین ایهام دارد:۱. نام معشوق فرهاد ۲. زیبا و خوش

بیت۲ : مدام ایهام تناسب دارد : ۱. همیشه ۲. شراب و با باده و دماغ را تر کردن شراب تناسب دارد .

بیت ۳ اغراق دارد : این که کوه صبر در دست غم مثل موم نرم شود

افتاده: ایهام ۱- گرفتار عشق ۲- مجرب با تجربه / باقی: ایهام تضاد ۱- به جا مانده (در معنای جاودان با فانی تضاد دارد)

ین بیت، «رود» دو معنا دارد: ۱) نهر و رودخانه (آب جاری) ۲) یکی از انواع ساز موسیقی

۷-واژه شیرین ایهام دارد:۱. نام معشوق فرهاد ۲. زیبا و خوش

۸- گزینه ب ایهام تناسب دارد ولی بقیه گزینه ها ایهام دارند .

الف) مدام ایهام دارد . معنی۱) همیشگی / معنی ۲- شراب

ب) واژه آیت ایهام تناسب دارد . معنی۱) آیه و نشانه / معنی ۲) آیت در معنی آیه قرآن که با واژگان کشف و تفسیر تناسب دارد.

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

پ) واژه لاله ایهام دارد . معنی ۱)گل لاله / معنی ۲) چراغی به شکل لاله از جنس شیشه یا بلور

ت) واژه دور اندیش ایهام دارد . معنی ۱) عاقبت نگر بودن / ۲- کسی که به دوری و جدایی می اندیشد

۹-گزینه ب

الف) واژه ماه ایهام تناسب دارد . معنی ۱) معشوق شاعر ست / معنی دوم ، ماه سی روزه است. در معنی دوم با واژه های (هفته و سال) تناسب دارد.

ب) واژه گلستان ایهام دارد. معنی ۱) کتاب گلستان معنی ۲) باغ و گلزار

پ) واژه زال ایهام تناسب دارد معنی ۱)پیرزن سپید روی و سپید موی معنی ۲) پهلوان شاهنامه که پدر تهمتن است با واژه رستم تناسب دارد.

ت) واژه شور ایهام تناسب دارد. معنی ۱) هیجان و التهاب ۲) نوعی مزه است که در این معنا شور معنای با نمکدان تناسب دارد

۱۰- الف) اغراق ب) دامن نمی تواند پیش اشک پایداری کند

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس دهم علوم و فنون ادبی ۳

۱) در کدام بیت، سبک شعری، یکی از سبک‌هایی است که شاعران دوره‌ی انقلاب اسلامی، تمایل به تقلید از آن داشتند؟

الف) دل چو شد غافل زحق، فرمان‌پذیر تن بود می‌برد هرجا که خواهد اسب، خواب‌آلوده را

ب) رسم بدعهدی ایام چو دید ابر بهار گریه‌اش بر سمن و سنبل و نسرین آمد

(مجتبی حسین پور – ناحیه ۲قزوین)

۲) هرکدام از موارد زیر به کدام سطح شعر معاصر مرتبط است؟

الف) واحد شعر بیش‌تر بند است نه بیت

ب) مخاطب شعر عامه‌ی مردم هستند.

(مجتبی حسین پور – ناحیه ۲قزوین)

۳) اندیشهٔ حاکم بر داستان‌های دههٔ اول پس از پیروزی انقلاب، ابتدا ..... و در مرحلهٔ بعد، ..... است

(مجتبی حسین پور – ناحیه ۲قزوین)

۴) دو مورد از ویژگی‌های نثر دوره‌ی انقلاب اسلامی را در متن زیر تعیین کنید.

آفتاب، چشم‌هایتان را می‌زد، برای همین دستتان را بر چشم‌های درشتتان که در نور آفتاب جمع شده بود، حمایل کرده بودید، دست دیگرتان را هم به هنگام صحبت کردن تکان می‌دادید، با یک سال و نیم پیش فرق زیادی نکرده بودید.

(مجتبی حسین پور – ناحیه ۲قزوین)

۵) تفکر انسان‌گرایانه در کدام یک از دوره‌های زیر دیده می‌شود؟

الف) آثار قبل از انقلاب ب) آثار بعد از انقلاب

(مجتبی حسین پور – ناحیه ۲قزوین)

۶) زبان و واژگان شعری در قصاید دورهٔ انقلاب به سبک شعری کدام یک از ابیات زیر نزدیک است؟

الف) نرگس همی رکوع کند در میان باغ زیرا که کرد فاخته بر سرو مؤذنی

ب) قطع زنجیر ز مجنون تو نتوان کردن موج جزو بدن آب روان می‌باشد

(مجتبی حسین پور – ناحیه ۲قزوین)

۷) در بیت « بسیار بود رود در آن برزخ کبود اما دریغ زهره‌ی دریا شدن نداشت » کدام مورد نشان‌دهنده‌ی استفاده‌ی شاعر از ترکیبات بدیع است؟

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

(مجتبی حسین پور – ناحیه ۲قزوین)

۸) در ابیات زیر کدام ویژگی فکری شعر انقلاب بارزتر است؟

« سراپا اگر زرد و پژمرده‌ایم ولی دل به پاییز نسپرده‌ایم

دلی سربلند و سری سر به زیر از این دست عمری به سر برده‌ایم»

(مجتبی حسین پور – ناحیه ۲قزوین)

۹- همه گزینه ها در مورد ویژگی های ادبی دوره انقلاب و بعد از انقلاب صحیح است به جزگزینه؟

الف) توجه به ماهیت و ذات اثر ب) گرایش به داستان کوتاه

ج) گرایش به سبک های جدید د) گرایش به ساده نویسی

(مجتبی حسین پور – ناحیه ۲قزوین)

۱۰) وجود واژه‌های مشخّص‌شده در بیت زیر به کدام ویژگی سطح ادبی ادبیات دوره‌ی انقلاب اسلامی اشاره دارد؟

« پیش از تو آب معنی دریاشدن نداشت شب مانده بود و جرئت فردا شدن نداشت »

(مجتبی حسین پور – ناحیه ۲قزوین)

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

پاسخ نامه:

۱- بیت ب. زیرا در بیت ب شعری از حافظ و سبک عراقی آمده است. شاعران دوره‌ی انقلاب اسلامی، تمایل به تقلید از سبک عراقی و خراسانی داشتند همچنین بیت الف از صائب تبریزی و متعلّق به سبک هندی است.

۲- الف) ادبی ب) فکری

۳- سیاسی - اجتماعی

۴- عامیانه بودن زبان ۲) ساده‌بودن زبان نوشته

۵- الف

۶- بیت الف . شعر از منوچهری دامغانی است و متعلق به سبک خراسانی و زبان و واژگان شعری در قصاید دورهٔ انقلاب به سبک خراسانی نزدیک است.

۷- برزخ کبود

۸- تلفیق روح حماسه و عرفان

۹- ب)

۱۰- به تدریج با الهام از فرهنگ اسلامی، تمثیل و نماد در ادبیات راه پیدا کرده است

پژوهشگاه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس یازدهم علوم و فنون ادبی ۳

۱- با توجه به سروده‌ی زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

« باغ جهان، موسم اردیبهشت یا بهشت

گرنه ثنا خوان گل روی توست بی صفاست»

الف) شعر در چه قالبی سروده شده است؟(۰/۲۵ نمره)

ب) چرا این نوع شعر را الهام بخش «نیما یوشیج» در آفرینش شعر نو دانسته‌اند؟ (۰/۵ نمره)

(معصومه نصیری پور/ ناحیه ۲ شهر قم)

۲- وزن پاره‌ی دوم سروده‌ی نیمایی زیر را بنویسید.(۰/۷۵ نمره)

« غم این خفته‌ی چند / خواب در چشم ترم می‌شکند.»

(معصومه نصیری پور/ ناحیه ۲ شهر قم)

۳- بیت زیر در کدام بحر سروده شده است؟(۰/۵ نمره)

« سلیمانا! بیار انگشتری را مطیع و بنده کن دیو و پری را »

الف) رجز مثمن سالم ب) رمل مسدس محذوف

ج) متقارب مثمن سالم د) هزج مسدس محذوف

(معصومه نصیری پور/ ناحیه ۲ شهر قم)

۴- نام بحر کدام بیت با توجه به داخل کمانک نادرست ذکر شده است؟ (۰/۵نمره)

الف) با چشم پرنیرنگ او حافظ مکن آهنگ او / کان طره‌ی شبرنگ او بسیار طراری کند(رجز مثمن سالم)

ب) ای صبا گر بگذری بر ساحل رود ارس/ بوسه زن بر خاک آن وادی و آن مشکین نفس (رمل مثمن سالم)

ج) دلا نزد کسی بنشین که او از دل خبر دارد/ به زیر آن درختی رو که او گل‌های تر دارد (هزج مثمن سالم)

د) اگر سرو من در چمن جا بگیرد/ عجب باشد از سرو بالا بگیرد (متقارب مثمن سالم)

(معصومه نصیری پور/ ناحیه ۲ شهر قم)

۵- با مقایسه دو شعر زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

❖ هرچه از فرّ بلوغ گرم تابستان و میراث بهارم بود.

❖ جان نهادیم بر آتش ز پی خوش نفسی

الف) وزن کدام مصرع «ناهمسان» است؟(۰/۲۵نمره)

ب) مصرع اول چند رکن دارد؟(۰/۲۵ نمره)

ج) کدام اختیار زبانی در هر دو مصرع دیده می‌شود؟(۰/۵نمره)

(معصومه نصیری پور/ ناحیه ۲ شهر قم)

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

۶- نشانه‌های هجایی کدام گزینه درست نیست؟(۰/۵نمره)

الف) من از ستاره‌ی دنباله‌دار می‌ترسم. (U – U – U U – – U – U – – –)

ب) من اینجا بس دلم تنگ است. (U – – – U – – –)

ج) به اکراه آورد دست از بغل بیرون. (U – – – U – – – U – – –)

د) وز آن دل خستگانت راست، اندوهی فراهم. (– – – – U – – – U – – – U – –)

(معصومه نصیری پور/ ناحیه ۲ شهر قم)

۷- تقطیع هجایی کدام مصرع به شکل «– – U – U – – – – » است؟ (۰/۵نمره)

« کسی مرا به آفتاب / معرفی نخواهد کرد/ کسی مرا به مهمانی گنجشک‌ها نخواهد برد/

پرواز را به خاطر بسپار/ پرنده مردنی است.»

الف) معرفی نخواهد کرد ب) کسی مرا به آفتاب

ج) پرواز را به خاطر بسپار د) پرنده مردنی است

(معصومه نصیری پور/ ناحیه ۲ شهر قم)

۸- کدام گزینه در بحر سالم سروده شده است؟ (۰/۵ نمره)

الف) هوا بس ناجوانمردانه سرد است. ب) به دماوند تو سوگند که گر بگشایند

ج) تو را من چشم در راهم شباهنگام د) نفسم را پر پرواز از توست

(معصومه نصیری پور/ ناحیه ۲ شهر قم)

۹- باتوجه به سروده‌ی زیر کدام اختیار وزنی در رکن اول مصرع دوم به کار رفته است؟ (۰/۵ نمره)

« بگذارید ز پیشم بروند / لحظه‌هایی که همه بی‌دردند.»

(معصومه نصیری پور/ ناحیه ۲ شهر قم)

۱۰- کدام گزینه در معرفی شعر نیمایی اشکال دارد؟(۰/۵ نمره)

الف) شعر نیمایی وزن عروضی دارد. ب) تعداد هجاها در شعر نیمایی برابر نیست.

ج) شعر نیمایی رهایی از تنگاهای عروضی است. د) شعر نیمایی از زیبایی موسیقایی وزن می‌کاهد.

(معصومه نصیری پور/ ناحیه ۲ شهر قم)

دبیر خانه‌ی زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

پاسخ نامه:

۱-*الف)* قالب مستزاد ب) به لحاظ عدم تساوی طول مصراع‌ها یا برابر نبودن تعداد نشانه های هجایی در مصراع ها و یا هر پاسخ مشابه دیگر.

۲- فاعلاتن فعلاتن فعلن

۳- د) هزج مسدس محذوف

۴- ب) ای صبا گر بگذری بر ساحل رود ارس/ بوسه زن بر خاک آن وادی و آن مشکین نفس (رمل مثمن سالم)

۵- الف: جان نهادیم بر آتش ز پی خوش نفسی

ب: شش رکن

ج:تغییر کمیت مصوت‌ها (یا بلند تلفظ کردن مصوت‌های کوتاه)

۶- د) وز آن دل خستگانت راست، اندوهی فراهم. (– – – – U – – – U – – – U – – – –)

۷- ج) پرواز را به خاطر بسپار

۸- ج) تو را من چشم در راهم شباهنگام

۹- آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن

۱۰- د) شعر نیمایی از زیبایی موسیقایی وزن می‌کاهد.

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

سوالات درس دوازدهم علوم و فنون ادبی ۳

۱. برای هریک از ابیات زیر، کدام آرایهٔ داخل کمانک نادرست است؟

الف) باران همه بر جای عرق می‌چکد از ابر / پیداست که از دست کریم تو حیا کرد (مراعات نظیر - حسن تعلیل – جناس)

ب) از صدای سخن عشق ندیدم خوش‌تر / یادگاری که در این گنبد دوّار بماند (حس‌آمیزی - ایهام تناسب – تشخیص)

ج) چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند / پای بلبل نتـــوان بست که بر گل نسراید (استعاره – اسلوب معادله - اغراق)

(یداله محمّدی، کردستان: ناحیه ۲ سنندج)

۲. آرایهٔ «اسلوب معادله» و «حس‌آمیزی» را در ابیات زیر بیابید و دلیل تشخیص خود را برای هر مورد بنویسید.

الف) آسمان فریبی آبی‌رنگ شد.

ب) سرکشان را فکند تیغ مکافات ز پای / شعله را زود نشانند به خاکستر خویش

(یداله محمّدی، کردستان: ناحیه ۲ سنندج)

۳. آرایهٔ «حسن تعلیل» و «اسلوب معادله» را در بیت‌های زیر بیابید و برای تشخیص خود در هر بیت، دلیل بیاورید.

الف) دل چو شد غافل ز حق، فرمان‌پذیر تن بود — می‌برد هر جا که خواهد اسب، خواب آلوده را

ب) به یک کرشمه که در کار آسمان کردی — هنوز می‌پرد از شـوق چـشم کوکب‌ها

(یداله محمّدی، کردستان: ناحیه ۲ سنندج)

۴. شاعر در بیتِ «غنچه و گل، اشک بلبل گر نمی‌کردند پاک / آستینِ آن چرا خونین شد و دامان آن؟»، با علّت‌سازی خیالی، چه آرایه‌ای را در شعر خلق کرده‌است؟ در مورد این دلیل هنریِ بیت بنویسید.

(یداله محمّدی، کردستان: ناحیه ۲ سنندج)

۵. در کدام یک از ابیات زیر، آرایهٔ «حسن تعلیل» به‌کاررفته‌است؟ دلیل هنری شاعر را در آفرینش این آرایهٔ معنوی ذکر کنید.

الف) از سیم به سر یکی کُله خُود — ز آهن به میان یکی کمربند

ب) تا چشم بشـــر نبیندت روی ب — نهفته به ابر چهر دلبنـــد

(یداله محمّدی، کردستان: ناحیه ۲ سنندج)

۶. با توجّه به ابیات زیر، به سؤالات پاسخ دهید.

۱ – خطّ شکسته را محکم‌تر و بامزه‌تر از دیگران می‌نوشت.

۲ - افسوس موها، نگاه‌ها به عبث / عطر لغات شاعر را تاریک می‌کنند.

الف) کدام آرایهٔ مشترک (به جز مراعات نظیر) در ابیات بالا، «موسیقی معنوی» ایجاد کرده‌است؟

ب) چگونه به وجود این آرایه پی برده‌اید؟

(یداله محمّدی، کردستان: ناحیه ۲ سنندج)

۷. شاعر در کدام بیت، برای آفرینش «حس‌آمیزی» از آمیختگی حواسّ ظاهری با امور ذهنی و انتزاعی بهره برده‌است؟

الف) از این شعر ترِ شیرین ز شاهنشه عجب دارم — که سرتا پای حافـظ را چرا در زر نمی‌گیرد؟

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

ب) نیست پروا تلخکامان را ز تلخی‌های عشق آب دریا در مذاق ماهی دریا خوش است

(یداله محمّدی، کردستان: ناحیه ۲ سنندج)

۸. در کدام بیت، آرایهٔ «اسلوب معادله» به‌کاررفته‌است؟ توضیح دهید.

الف) ملامت از دل سعدی فرونشوید عشق سیاهی از حبشی چون رود؟ که خودرنگ است

ب) جوی خون می‌رود از چشمهٔ چشمم بر خاک بر سرم بین که ز دست تو چه‌ها می‌آید

(یداله محمّدی، کردستان: ناحیه ۲ سنندج)

۹. با ذکر دو دلیل ثابت کنید در بیت زیر، آرایهٔ «اسلوب معادله» وجود دارد؟

بی‌کمالی‌های انسان از سخن پیدا شود پستهٔ بی‌مغز چون لب واکند، رسوا شود

(یداله محمّدی، کردستان: ناحیه ۲ سنندج)

۱۰. در کدام یک از ابیات زیر، آرایهٔ «اسلوب معادله» به‌کاررفته‌است؟ دلیل خود را بنویسید.

الف) تنور لاله چنان برفروخت باد بهار که غنچه غرق عرق گشت و گل به جوش آمد

ب) اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی خرّم کند چمن را باران صبحگاهی

(یداله محمّدی، کردستان: ناحیه ۲ سنندج)

دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

پاسخ نامه:

۱.

الف) جناس ۵/. (ص. ۱۱۳)؛ در این بیت آرایهٔ حسن تعلیل وجود دارد؛ زیرا شاعر، علّت بارش باران را شرم کردن ابر از بخشندگی ممدوح خود می‌داند؛ «باران و ابر» و «عرق و حیا» هم مراعات نظیر دارند.

ب) ایهام تناسب ۵/. (ص. ۱۱۴)؛ «دیدن صدا» در مصراع اوّل، حس‌آمیزی (ترکیب دو حس بینایی و شنوایی) دارد؛ «صدای سخن عشق» هم تشخیص دارد.

ج) اغراق ۵/. (ص. ۱۱۵)؛ این بیت اسلوب معادله دارد؛ زیرا مفهوم مصراع دوم معادلی برای تأیید مفهوم مصراع اوّل است؛ «سرودن بلبل» نیز استعاره است.

۲.

الف) حس‌آمیزی ۲۵/. (ص. ۱۱۴)؛ نویسنده (علی شریعتی) حس بینایی (آبی‌رنگ) را با یک امر ذهنی و انتزاعی (فریب) آمیخته‌است. ۵/.

ب) اسلوب معادله ۲۵/. (ص. ۱۱۶)؛ زیرا مفهوم مصراع دوم معادلی برای تأیید مفهوم مصراع اوّل است. ۵/.

۳.

الف) اسلوب معادله ۲۵/. (ص. ۱۱۴)؛ زیرا شاعر در مصراع اوّل می‌گوید: دل وقتی از حق غافل شود، تابع نفس خواهدشد و در تأیید این مضمون، در مصراع دیگر می‌گوید: سوار اگر خواب‌آلود باشد، اسب او را به هر سمت بخواهد می‌برد. ۵/. (ص. ۱۱۵).

ب) حسن تعلیل ۲۵/. (ص. ۱۱۷)؛ شاعر علّت نورافشانی ستارگان را کرشمهٔ معشوق (خدا) در کار آسمان می‌داند. ۵/.

۴. حسن تعلیل ۲۵/. (ص. ۱۱۲)؛ شاعر با دلیلی هنری (شاعرانه) و غیرواقعی، علّت خونین شدن آستین غنچه و دامان گل را، پاک کردن اشک بلبل با این قسمت از لباسشان می‌داند. ۵/.

۵.

ب) ۲۵/. (ص. ۱۱۲)؛ شاعر با دلیلی هنری (شاعرانه) و غیرواقعی، ادّعا می‌کند: دماوند به این دلیل چهرهٔ دلبنـــدش را در ابر پنهان کرده‌است، تا چشم بشـــر چهرهٔ او را نبیند. ۵/.

۶.

الف) حس‌آمیزی ۲۵/. (ص. ۱۱۴).

ب) در بیتِ شماره (۱)، «خط» با صفت «بامزه» (ترکیب حس بینایی و چشایی) ۲۵/. (ص. ۱۱۷) و در بیتِ شماره (۲)، «عطر» با صفت «تاریک» (ترکیب حس بویایی و بینایی) توصیف شده است. ۲۵/.، (ص. ۱۱۴)

۷.

ب) ۲۵/. (ص. ۱۱۶). شاعر حس چشایی (تلخـی) را با یک امر ذهنی و انتزاعی (عشق) آمیخته‌است.

پژوهشگاه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

۸.

الف) ۲۵/. (ص. ۱۱۶)؛ زیرا شاعر در مصراع اوّلِ بیتِ «الف» می‌گوید: سرزنش نمی‌تواند عشق را از دل سعدی دور کند و در تأیید این مضمون، در مصراع دیگر می‌گوید: رنگ سیاه از پوست مردمان حبشه، دور نمی‌شود. ۵/. (ص. ۱۱۵).

۹.

۱. هریک از دو مصراع بیت، استقلال نحوی (دستوری) و معنایی دارند؛ ۲. مفهوم مصراع دوم معادلی برای تأیید مفهوم مصراع اوّل است؛ ۳. شاعر بر پایهٔ شباهت، بین دو مصراع، ارتباط معنایی (مفهومی) برقرارکرده‌است. (ص. ۱۱۴ و ۱۱۶).

۱۰.

ب) ۲۵/. (ص. ۱۱۷)؛ هریک از دو مصراع بیت، استقلال نحوی (دستوری) و معنایی دارند؛ ۲. مفهوم مصراع دوم معادلی برای تأیید مفهوم مصراع اوّل است؛ ۳. شاعر بر پایهٔ شباهت، بین دو مصراع، ارتباط معنایی (مفهومی) برقرارکرده‌است. (ص. ۱۱۴ و ۱۱۷).

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

دبیر خانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان